

Lærervejledning

Genforeningen 1920

Dilemmabaseret forløb om det nationale spørgsmål under afstemningskampen i Slesvig 1920

Den Gamle By

Til læreren

- Målgruppe: 8.-10. klasse
- Varighed: 5-7 lektioner. Forløbet kan tilpasses det ønskede antal lektioner, ved at gå mere eller mindre i dybden med emnet.

Forløbet

Gennem forløbet introduceres eleverne til Slesvigs historie og afstemningen i 1920, hvor grænsen mellem Tyskland og Danmark skulle fastlægges. På baggrund af fire familiers historier, skal eleverne forholde sig aktivt til nationalitetsspørgsmålet der prægede grænselandet på det tidspunkt, og diskutere den afstemning der fandt sted.

Indhold

Det samlede materiale indeholder:

- Lærervejledning og elevopgaver (s. 10)
- Introduktion til Slesvigs historie (PDF)
- Tidslinje (PDF)
- Kildepakke (PDF)
- Stemmesedler (s. 21)
- PowerPoint om Slesvigs historie

Færdigheds- og vidensmål

Forløbet dækker historieundervisningens tre kompetenceområder om kronologi og sammenhæng, kildearbejde og historiebrug for 7-9. klassetrin. Herunder tager forløbet især udgangspunkt i emner som historisk bevidsthed, kildeanalyse og sammenhængen mellem den regionale, nationale og globale historie.

Det lokale, regionale og globale	Kildeanalyse	Historisk bevidsthed
Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt. Eleven har viden om forandringer af samfund lokalt, regionalt og globalt.	Eleven kan forklare valget af kildekritiske begreber til analyse af historiske spor, medier og udtryksformer. Eleven har viden om kildekritiske begreber.	Eleven kan diskutere egen og andres historiske bevidsthed. Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed.

Efterbearbejdning

Der er mulighed for at arbejde videre med emnet, efter selve dilemmaforløbet. Her anbefaler vi at relatere forløbet til nutiden, så eleverne får udvidet deres historiebevidsthed og forstår, hvordan mennesker – de selv – er en del af den udvikling, der finder sted i et samfund. Der er i materialet forslag til efterbearbejdning og perspektivering til nutiden.

Introduktion

Nordslesvig, Sønderjylland, blev indlemmet i Danmark i 1920, hvilket markerede afslutningen på den danske nationalstatsdannelse. Trods den tidsmæssige distance, optræder genforeningen stadig i vores nationale bevidsthed. I den nationale fortælling, blev Sønderjylland og det øvrige Slesvig i 1864 blev røvet fra Danmark, og tvunget under preussisk og siden tysk overherredømme. 56 år senere fik den slesvigske befolkning selv valget mellem at være dansk eller tysk.

I Nordslesvig, der udgjorde zone 1, stemte 74,9 % dansk under folkeafstemningen 10. februar 1920. I Mellemslesvig, hvor en række tilstødende distrikter tilsammen udgjorde zone 2, stemte sammenlagt 80,2 % derimod tysk under folkeafstemningen 14. marts 1920.¹ Nordslesvig blev herefter genforenet med Danmark, mens Mellemslesvig forblev ved Tyskland.

Fortællingen og selve betegnelsen *Genforeningen* vidner om den nationale tankegangs sejlivede indflydelse på vores historiske bevidsthed. Siden den tidlige middelalder, havde Slesvig kun været en del af Det Danske Kongerige som hertugdømme, og ikke, på nær nogle få enklaver, en egentlig del af Danmark. Endnu i 1920 var den nationale identitet i Slesvig en kompleks størrelse, der ikke nødvendigvis passede ind i nationalstatens snævre rammer. Selvom de dansksindede i 1920 udgjorde flertallet af den nordslesvigske befolkning, var andelen i de nuværende grænseområder og i Flensborg fåtallige.

Hård, tysk assimileringspolitik og socialismens indtog i Slesvig havde i slutningen af 1800-tallet skabt og nødvendiggjort nye identifikationsrammer, der ændrede det nationale landskab. I de større byer som Flensborg begyndte arbejderne at tilsidesætte deres nationale identitet til fordel for den socialistiske ideologi, og blandt de mindre konsoliderede skabte frygten for tyske sanktioner en gradvis afstandstagen til danskheden. Samtidig var der i starten af det 20. århundrede stadig tilfælde af nationalt indifferente, der hverken identificerede sig som danske eller tyske, men som slesvigere, frisere eller ud fra deres lokale tilhørsforhold. I afsondrede områder langs grænsen lå denne andel i visse tilfælde helt oppe på 15 %.²

Genforeningen og de nationale folkeafstemninger, der gik forud herfor, var derfor ingenlunde et simpelt valg om dansk eller tysk. Den danske såvel som den tyske bevægelse var opmærksom på det nationale kompleksitet og forsøgte med forskellige midler at påvirke den slesvigske befolkning i en dansk eller tysk retning. Under den officielle afstemningsperiode (10.01-14.03.1920) blev der udgivet massive mængder af agitationsmateriale i form af plakater, flyveblade, pjecer og artikler. Fra officiel dansk side blev der trykt omkring 291.250 flyveblade og pjecer af forskellig art samt 107.000 plakater, mens der fra tysk side blev trykt op mod 200.000 plakater. Dertil kom store mængder af materiale, der var udgivet på privat initiativ. Ultimativt flyttede den massive agitation få stemmer, men som kilder vidner agitationsmaterialet om, at der herskede en opfattelse af den nationale identitet som en fleksibel størrelse, hvor individer var i stand til at genforhandle deres nationale ståsted. Dette skal imidlertid ikke forveksles med en moderne nationalitetsforståelse, hvor nationalitet forstås som en konstrueret ideologi. Det skal derimod forstås i sammenhæng med datidens traditionelle syn på nationalitet, hvor individer skulle "vækkes" eller genopdage deres sande identitet.

¹ Fink, Troels. (1979) Da Sønderjylland blev delt 1918-1920, bind III, Aabenraa, Institut for grænselandsforskning, s. 24, 40-43

² Fink, Troels. (1979) Da Sønderjylland blev delt 1918-1920, bind III, Aabenraa, Institut for grænselandsforskning, s. 24, 40-43

Tidsplan for forløbet:

Tid /Sted	Form	Indhold
2-3 lektioner	Gennemgang af Sønderjyllands historie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hvad er Sønderjylland for en størrelse? ○ National identitet ○ De Slesvigske Krige
2-3 lektioner	Krigene i Europa	<ul style="list-style-type: none"> ○ Den danske bevægelse ○ Første Verdenskrig og Versaillesfreden ○ Genforeningen
Dilemmaspillet		
10 min.	Introduktion til rollespillet	
50 min.	Gruppearbejde med familiehistorier og kildepakker.	Eleverne får udleveret Familiehistorier, dilemmaer og kildematerialet, som de arbejder med og foretager en vurdering ud fra.
15 min.	Præsentationer og stemmeafgivning.	Eleverne fremlægger deres brandtale i grupper. Herefter stemmeafgivning, optælling og resultat.
15 min.	Opsamling, dialog og refleksion i plenum.	Forløbet, dets temaer og aspekter samt perspektivering.

Forberedelse

Inden dilemmaforløbet, gennemgås baggrunden for Genforeningen. Hertil anvendes følgende materiale

- PDF'en "Introduktion til Slesvigs historie 1848-1920"
- PDF'en "Genforeningen 1920 – Tidslinje"
- PowerPoint om Slesvigs historie
- Stemmesedler

Det tilhørende PowerPoint bruges til en historisk gennemgang om Sønderjylland og optakten til Genforeningen og indeholder tilhørende øvelser og videoer.

Til dilemmaforløbet printes stemmesedler med hhv. "Dansk" og "Tysk" skrevet på dem. Der forberedes en kasse med en sprække til stemmesedlerne, og kassen stilles gerne bagved en skillevæg eller noget andet, der giver fornemmelsen af at gå ind i en stemmeboks.

Der kan med fordel benyttes en talerstol eller lignende, når læreren skal holde sin tale.

Dilemmaforløbet

Eleverne skal deles i fire grupper, som repræsenterer hver deres familie. Del familiehistorierne og opgavearkene ud til hver gruppe. Opgavearkene findes nederst i dette dokument. Rollespillet begynder med, at læreren sætter vælgermødet i gang.

Hver families historie bygger på breve, dagbogsnotater, erindringer og andre skildringer, som er fundet på Rigsarkivet i Aabenraa samt i sekundær litteratur. Til hver arbejdsgruppe følger en række kilder, som familierne har stiftet bekendtskab med samt dilemmaer, som deres børn møder i deres hverdag. Navne og familiehistorier er opdigtet efter et sandsynlighedsprincip.

I hver gruppe skal eleverne:

- Læse og gennemgå deres familiehistorie, dilemmaer og øvrige oplysninger i fællesskab. Det er en god idé, at en eller et par elever læser teksterne højt.
- Diskutere, hvordan deres familie forholder sig til det nationale spørgsmål. Vil familien stemme for at høre til Tyskland eller til Danmark? Der er hjælpespørgsmål til at komme i gang med diskussionen.
- Lave en valgtale på 3-5 minutter på vegne af deres familie. I hver gruppe vælges en elev, der holder brandtalen på vegne af hele familien. Talen holdes fra lokalets talerstol, hvor eleven præsenterer gruppens argumenter for at stemme henholdsvis tysk/dansk. Selvom der kun er én taler, er det vigtigt, at hele gruppen er med til at skrive talen.

Efter at have hørt alle taler, stemmer eleverne individuelt. De er frit stillet til at stemme efter deres families overbevisning, eller ændre mening efter at have hørt samtlige taler.

Stemmerne tælles op og resultatet offentliggøres. Der reflekteres over resultatet, forløbet og dets temaer og aspekter.

Lærerenes rolle og forløbet:

Læreren fortæller:

"Nu begynder rollespillet. Nu er I familier i 1920. Familien består af Hr. og fru Schnell, Andresen, Sönnichsen og Jepsen. Desuden er der brødre, søstre, svogre og svigerinder og evt. forældre til herren og fruene i hver familie – I bestemmer selv hvem, der er hvem.

Nu vil jeg indlede dette vælgermøde!

Ærede medborgere. Vi er forsamlet her i dag, kort tid før den vigtige afstemning om vores tilhørsforhold. Skal vi stemme os til Danmark eller til Tyskland?

Det kan have afgørende betydning for vores fremtid, og det er vigtigt at ikke kun familiers overhoveder bestemmer, da der er mange hensyn at tage – ikke kun til forretningen eller arbejdet, men også til kvindernes og børnenes tarv. Derfor er det også vigtigt, at vi kvinder, der nu endelig fik stemmeret sidste år, bruger vores stemme selvstændigt og gør vores indflydelse gældende!

Nu vil jeg give jer lov til at diskutere i familierne og lidt senere på mødet vil vi høre hver families anbefaling om, hvad man bør stemme. God debat!"

Udlever papirerne med familiernes historier og bed en fra gruppen om at læse dem op, så alle har hørt, hvad der står. Dernæst går du rundt med det øvrige materiale med plakater og løbesedler.

Sørg for at de hurtigt efter oplæsningen kommer i gang med at diskutere, hvad de vil stemme. Efter 20 minutter sættes de igang med at notere deres argumenter og vælge, hvem fra familien, der skal holde en kort brandtale for resten af forsamlingen om, hvad "vi fra familien Schnell/Andresen/Sönnichsen/Jepsen anbefaler at stemme" og hvorfor. Forklar hvad en brandtale er.

Lad hver families repræsentant holde sin tale fra talerstolen.

"Ja, så vil vi gerne høre familien Schnell/Andresen/Sönnichsen/Jepsen 's anbefaling".

Valghandlingen

Ærede medborgere. Nu er vi endelig nået frem til den 14. marts – afstemningsdagen.

I bedes stille jer i én lang række her."

"Nu går I en efter en ind i afstemningsrummet, tager den stemmeseddel, I vil benytte: Danmark eller Tyskland, og putter den i stemmeboksen. Så går I ud den anden vej" (Vis det).

"Vær'sgo' den første!"

Efter endt afstemning, tælles stemmesedlerne op foran klassen, og resultatet meddeles fra talerstolen.

Refleksion og diskussion

Du signalerer, at du er ude af rolle – evt. med bemærkningen ”Det var så jeres afstemning”.

Forslag til punkter til diskussion – måske dukker der andre emner op undervejs:

- *”Ved I hvordan den virkelige afstemning i zone 2 gik?” (Evt. fortælle)*
- *”Var det svært at tage stilling? – og hvorfor eller hvorfor ikke?”*
- *”Nogle af jer stemte jer til Tyskland – hvordan følte det, når I nu ER danske?”*
- *”Var der nogle, der stemte noget andet end det, jeres familie havde bestemt?” ”Hvorfor?”*
- *”I nogle af familiehistorierne var der personer, der egentlig ikke gik op i, om de var mest danske eller tyske. Hvad tænker I om det?”*
- *”Er det vigtigt at have en national identitet?”*
- *”I nogle af familiehistorierne var der personer, der var af tysk eller dansk afstamning, men som mere følte sig som den nationalitet, de boede i. Hvad tænker I om det?”*
- *”Det fører jo frem til nogle tanker om grænser. Her forgik det jo ved en afstemning, men det gør det ikke alle steder i verden – heller ikke i dag. Har I nogle tanker om det, som I vil dele med os andre? I behøver ikke have en færdig mening om det.”*

”Efter den afstemning, som vi har ”spillet” i dag – altså den virkelige – kom der jo til at bo grupper af danske mindretal i Nordtyskland og grupper af tyske mindretal i Sønderjylland. Det gør der stadig. De har nogle steder deres egne kirker, skoler og foreninger, og andre steder glider de bare ind og lever side om side med deres naboer i henholdsvis Tyskland og Danmark”.

Forslag til efterbearbejdning

- Arbejde med plakater som medie – se kildepakke
- Kvinders valgret
- Danmark i 1920'erne – politik, musik, mode, begivenheder...
- Andre grænsedragninger i Europa/Verden
- Grænsedragninger og genforeninger i et moderne perspektiv
- Læse litteratur fra perioden
- Læse tyske tekster om samme tema/tysk historie/litteratur
- Sønderjylland som egn med dialekt og traditioner
- Studere "Sønderjysk Kaffebord" og selv arrangere ét for klassen/forældrene
- Lave jeres egen afstemningsplakat ud fra jeres familiesituation fra rollespillet i Den Gamle By
- Synge sange fra perioden – danske, tyske, sønderjyske ...

Relevant litteratur

Der er meget at hente online på f.eks.

- Danmarkshistorien.dk
- DR.dk/skole/historie
- Historiekanon.dk
- [Undervisningsmateriale, leksikon](http://Undervisningsmateriale.lesikon) og temaside på Grænseforeningen.dk

Desuden findes der artikler, tekster og forløb på f.eks.

- Alinea.dk
- EMU.dk
- Historielab.dk

Litteratur, f.eks.

- Aasted Schanz, Elsebeth og Sørensen, Nils Arne: *Grænsen er nået – afstemningsplakater fra grænselandet 1920*, Gads Forlag: København (2019) – Kan købes fra Dansk Plakatmuseum i Den Gamle By: <https://shop.plakatmuseum.dk/>
- Buch, Jørn: *Synnejysk historie – Sønderjyllands historie fortalt for børn og voksne*, Laursen Grafisk: Tønder (2005)
- Schultz Hansen, Hans: *Genforeningen*, indgår i serien: 100 danmarkshistorier, Aarhus Universitetsforlag: Aarhus (2019)

Arbejderfamilien Andresen

Om familien

I tilhører arbejderfamilien Andresen. I har gået i tysk skole og taler tysk, men alle i jeres omgangskreds er arbejdere.

I er socialdemokrater og kommunister, og derfor har I aldrig diskuteret nationale spørgsmål. I håber på et arbejderorienteret styre – kommunisme – med lige rettigheder for alle, også for mænd og kvinder. Kvinder i Tyskland fik endelig stemmeret i 1919 (I Danmark i 1915).

Familiens under Første Verdenskrig

I var alle imod krigen (Første Verdenskrig 1914-1918), som I mener var undertrykkende mod arbejderne. Under krigen var flere af familiens mænd og mange af jeres kolleger sendt i krig, og kvinderne fik derfor deres arbejde på havnen og på fabrikkerne. Da krigen var slut og mændene vendte hjem, oplevede mange kvinder at miste de jobs, de havde haft under krigen. Det har sat ekstra skub i diskussionerne om kvinders rettigheder.

Familiens politiske standpunkt

Jeres familie er delt mellem to fløje, hvoraf den ene gren er kommunister og mener, at de nationale grænser er meningsløse, mens den anden gren er socialdemokrater og mener, at forholdene i Danmark er meget bedre end i Tyskland. Til gengæld bryder I jer ikke om det danske monarki, som I mener er udemokratisk. Lønnen i Danmark siges at være bedre, men I er glade for jeres arbejde, og jeres arbejdsgiver truer med at fyre jer, hvis I stemmer dansk.

Familiens søn

Det er ikke kun de voksne i familien, som mærker afstemningens konflikter. Jeres søn oplever ofte dilemmaer i skolen og mellem hans kammerater.

I har en søn, Hermann, på 15 år. Forleden kom han hjem efter at have fået tæv. Han og et par kammerater havde set et dansk optog, som blev overfaldet af nogle unge tyskere. Ligesom resten af familien ville de ikke tage stilling til det nationale, og holdt sig uden for slagsmålet, men det blev opfattet som om, at de holdt med danskerne. Derfor fik de tæv.

Afstemningen – dansk eller tysk?

Under afstemningskampen påvirkes I af både dansk og tysk valgmateriale. Den 14. marts skal I stemme om Flensborg skal høre til Tyskland eller Danmark.

I er i tvivl, om I tør tro på at der faktisk er bedre forhold økonomisk og materielt i Danmark, og om I overhovedet kan få arbejde i Danmark, når I taler tysk? Måske er det bedre, at I bevarer jeres tyske identitet og tror på at Tyskland snart vil rejse sig økonomisk, politisk og kulturelt, så I kan fortsætte med det liv, I kender?

Eller skal I med jeres internationale indstilling undlade at stemme, fordi det går imod jeres primære identitet som arbejdere?

Opgave 1: Arbejderfamilien Andresen

Se nu på plakaterne og diskutér:

- Hvad forestiller plakaterne? Hvad er plakaternes budskab?
- Hvilke argumenter bruger plakaterne? Del dem op efter argumenter om økonomi og leveforhold, historie, familie og fædreland.
- Hvordan tror I, at familien Andresen har tænkt om plakaterne?
- Hvordan tror I, at det har påvirket dem til at stemme dansk/tysk?

Hvad taler for at I skal stemme for Tyskland?	Hvad taler for at I skal stemme for Danmark?

Opgave 2: Arbejderfamilien Andresen

Når I har besluttet jer for, hvad I vil stemme, skal I skrive en tale, som I skal fremlægge for de andre fra talerstolen. I skal lade som om, at I er familien Andresen. Talen skal holdes på dansk.

Stikord:

- Kære alle
- Lad mig give to grunde til, at vi stemmer dansk/tysk...
- Flensborg har altid været en ren dansk/tysk by, og derfor...
- Vi er bekymrede for vores fremtid og vi mener, at Danmark/Tyskland er bedst til...
- Vores børn har oplevet... /Vi er bekymrede for vores børn, derfor stemmer vi...
- I Danmark/Tyskland er der høj arbejdsløshed, men i Danmark/Tyskland kan alle, der vil, finde arbejde. Derfor...
- I Danmark/Tyskland kan vi...
- Vi skal ikke lade politikerne og de riges fjendskab splitte os ad. Vi vil ikke stemme fordi...
- Derfor stemmer vi dansk/tysk!

Skriv jeres tale her:

Arbejderfamilien Sönnichsen

Om familien

I tilhører husmandsfamilien Sönnichsen. I bor i den lille by Jaruplund lige syd for Flensborg. I har et lille husmandssted med lidt jord omkring, men ikke nok til landbrug. Jens og Grethe Sönnichsen er ejere af husmands-stedet, da Jens som den ældste søn arvede det efter sine forældre. Flere af hans søskende bor med deres familier sammen med jer i den lille gårds bygninger.

Det gik godt for jer før krigen (Første Verdenskrig 1914-1918). I var i stand til at dyrke jorden godt nok til at være selvforsynende med grøntsager, og flere af mændene i familien arbejdede også som arbejdsmænd rundt om i landsbyen.

Familiens politiske standpunkt

I er alle gået ud af skolen efter konfirmationen og har arbejdet hårdt lige siden, men det har gjort, at I har klaret jer. I har ikke haft overskud til at tænke på storpolitik og har aldrig spekuleret over, om I var tyskere eller danskere. I landsbyen taler alle plattysk med hinanden. I kan godt forstå højtysk, som tales i de større byer som Flensborg, men rigsdansk forstår I ikke.

Familien under Første Verdenskrig

Under krigen blev mændene i familien sendt til fronten. Kvinderne, der blev tilbage, kæmpede med at holde familien i live. Selvom pengene er små, har I været i stand til at undgå hungersnød ved at dyrke kartofler og kål. Under krigens sidste år blev det meste af jeres udbytte dog beslaglagt samtidig med, at høsten slog fejl. Et par af mændene i familien døde i krigen, bl.a. Jens. I kæmper derfor med at klare jer og beholde jeres husmandssted.

Den tyske regering giver en lille pension til krigsenker, men da priserne samtidig er steget voldsomt og der kun er få varer i butikkerne, er det svært at få mad nok til hele familien. Derfor er de hjælpepakker, som kommer fra Danmark, med brød, flæsk og smør meget velkomne. De

tysksindede naboer bryder sig ikke om disse pakker, og familiens børn bliver i skolen drillet og kaldt "Spech-dänen" (flæskedanskere).

Familiens søn

En 13-årig dreng i familien, Helmuth, er i skolen sammen med andre blevet drillet med at de modtog de danske hjælpepakker, og for ikke at få tæv, var han nødt til at gå sammen med de tyske børn og tæve de danske børn for at bevise sin tyskshed.

Stemningen i lokalsamfundet bekymrer jer, for tyskerne chikanerer og udelukker de dansksindede familier. I ser med uro på den stigende nød i Tyskland og fødevaremangelen. I kan ikke lade være med at være imponerede over det, I hører om fra Danmark, om retfærdig fordeling af goderne og overflod af flæsk, korn og mælk. Samtidig er jeres lille husmandssted det eneste, I har til at kunne klare jer. I er bange for at blive udstødt af lokalsamfundet, hvis I er for dansksindede.

Afstemningen – dansk eller tysk?

Da I skal til stemmeurnen d. 14. marts 1920, er I i tvivl. I vil gerne have bedre levevilkår, men vil I få det bedst i Danmark eller Tyskland? Selvom det går bedre i Tyskland nu, er der stadig stor arbejdsløshed og knaphed på mad, og inflation gør, at jeres penge ikke er så meget værd som før. I hører om meget bedre forhold i Danmark, som var neutralt og derfor ikke så hårdt ramt af krigen.

Skal I prøve lykken og stemme efter de gode forhold i Danmark, eller skal I følge det tyske flertal omkring jer og håbe på, at Tyskland snart rejser sig igen efter krig og nød?

Opgave 1: Arbejderfamilien Sönnichsen

Se nu på plakaterne og diskutér:

- Hvad forestiller plakaterne? Hvad er plakaternes budskab?
- Hvilke argumenter bruger plakaterne? Del dem op efter argumenter om økonomi og leveforhold, historie, familie og fædreland.
- Hvordan tror I, at familien Sönnichsen har tænkt om plakaterne? Hvordan tror I, at det har påvirket dem til at stemme dansk/tysk?

Hvad taler for at I skal stemme for Tyskland?	Hvad taler for at I skal stemme for Danmark?

Opgave 2: Arbejderfamilien Sönnichsen

Når I har besluttet jer for, hvad I vil stemme, skal I skrive en tale, som I skal fremlægge for de andre fra talerstolen. I skal lade som om, at I er familien Sönnichsen. Talen skal holdes på dansk.

Stikord:

- Kære alle
- Lad mig give to grunde til, at vi stemmer dansk/tysk...
- Flensborg har altid været en ren dansk/tysk by, og derfor...
- Vi er bekymrede for vores fremtid og vi mener, at Danmark/Tyskland er bedst til...
- Vores børn har oplevet... /Vi er bekymrede for vores børn, derfor stemmer vi...
- I Danmark/Tyskland er der høj arbejdsløshed, men i Danmark/Tyskland kan alle, der vil, finde arbejde. Derfor...
- I Danmark/Tyskland kan vi...
- Vi skal ikke lade politikerne og de riges fjendskab splitte os ad. Vi vil ikke stemme fordi...
- Derfor stemmer vi dansk/tysk!

Skriv jeres tale her:

Isenkræmmerfamilien Jepsen

Om familien

I hører til isenkræmmerfamilien Jepsen i Flensborg. Han kommer fra en dansksindet familie på landet, hvor der blev talt dansk i hjemmet, men siden han flyttede til Flensborg og blev udlært som isenkræmmer, har han talt tysk. Hans hustru Martha Jepsen har ikke rigtigt gjort sig overvejelser om sin nationale identitet.

Familien under Første Verdenskrig

I er dansksindede, men taler tysk i hjemmet og i jeres butik. Forretningen gik rigtig godt før krigen (Første Verdenskrig 1914-1918) og I var i stand til at købe bygningen, som butikken ligger i og skabe en lille opsparing. Under krigen blev mændene i familien sendt til fronten, og i deres fravær bestyrede kvinderne forretningen og familien beholdt forretningen.

Meget af jeres handel går til kunder i Flensborg og Flensborgs opland mod syd. Selvom krigen er slut, har I dog stadig problemer med at sælge jeres varer, da folk ikke har penge at købe for. Samtidig er den tyske pengeseddel, rigsmarken, faldet så meget i værdi, at jeres opsparing er gået tabt.

På den ene side frygter I, at I vil miste jeres handelsforbindelser, hvis Flensborg bliver dansk og grænsen går syd om byen.

Familiens datter

På den anden side er I også stadig dansksindede og følger visse danske traditioner. I foråret 1920 skal jeres ældste datter, Kirstine, konfirmeres. Fru Jepsen har købt hvidt stof til konfirmationskjolen, som man bruger det i Danmark. I Tyskland er der tradition for at blive konfirmeret i sorte kjoler. Nu er jeres datter kommet hjem og har fortalt, at præsten truer med at nægte at konfirmere hende, hvis hun kommer i en hvid kjole. I må finde ud af i familien, hvad I vil gøre. Skal Kirstine møde op i hvid kjole, selvom præsten ikke vil have det? Eller skal hun have en sort kjole, så familien ikke bliver set skævt til?

Afstemningen – dansk eller tysk?

Den 14. marts skal I til stemmeurnerne og stemme for om Flensborg skal høre til Tyskland eller Danmark. Familien er meget i tvivl om, hvad de skal stemme.

Der går rygter om, at det tyske skattetryk vil stige voldsomt, og som forretningsfolk er I ikke særligt glade for skatter. Martha synes dog, I skal blive ved det, I kender, og mener, at det er for usikkert at overgå til det danske marked, som er meget mere konkurrencedygtigt end markedet i det krigsramte Tyskland.

I de tyske og internationale aviser skrives der, at Tyskland inden for få år vil rejse sig økonomisk, politisk og kulturelt, således at man igen kan leve det liv, man kendte før krigen. Danske aviser skriver det modsatte, og Danmark skriver, at de er parat til at veksle tyske mark til danske kroner til en god kurs. Som dansksindede ønsker I at komme tilbage til Danmark, men da I ikke taler dansk, er I nervøse for, hvordan I skal drive butik i Danmark.

Da I skal til stemmeurnen d. 14. marts 1920, er I i tvivl. Vil jeres forretning klare sig bedst i Danmark eller Tyskland? I er bange for at miste jeres tyske kunder, hvis I stemmer dansk og Flensborg bliver tysk, men I føler jer danske og vil gerne være danske statsborgere. Tør I tro på de gode rygter om Danmark?

Opgave 1: Isenkræmmerfamilien Jepsen

Se nu på plakaterne og diskutér:

- Hvad forestiller plakaterne? Hvad står der på dem?
- Hvilke argumenter bruger plakaterne? List dem op mellem argumenter om økonomi og leveforhold og argumenter om historie, familie og fædreland.
- Hvordan tror I, at familien Jepsen har tænkt om plakaterne?

Hvad taler for at I skal stemme for Tyskland?	Hvad taler for at I skal stemme for Danmark?

Opgave 2: Isenkræmmerfamilien Jepsen

Når I har besluttet jer for, hvad I vil stemme, skal I skrive en tale, som I skal fremlægge for de andre fra talerstolen. I skal lade som om, at I er familien Jepsen. Talen skal holdes på dansk.

Stikord:

- Kære alle
- Lad mig give to grunde til, at vi stemmer dansk/tysk...
- Flensborg har altid været en ren dansk/tysk by, og derfor...
- Vi er bekymrede for vores fremtid og vi mener, at Danmark/Tyskland er bedst til...
- Vores børn har oplevet... /Vi er bekymrede for vores børn, derfor stemmer vi...
- I Danmark/Tyskland er der høj arbejdsløshed, men i Danmark/Tyskland kan alle, der vil, finde arbejde. Derfor...
- I Danmark/Tyskland kan vi...
- Vi skal ikke lade politikerne og de riges fjendskab splitte os ad. Vi vil ikke stemme fordi...
- Derfor stemmer vi dansk/tysk!

Skriv jeres tale her:

Skolelærerfamilien Schnell

Om familien

I tilhører familien Schnell i Flensborg. Heinrich Peter Schnell og hans hustru Marie Schnell har tre børn. Heinrich Schnell kommer fra Haderslev, hvor hans far var tysk postmester – oprindeligt fra Lübeck. Hans mor er af en dansk familie fra landet uden for Haderslev, men som hustru til en tysk embedsmand praktiserede hun ikke danske traditioner. I hjemmet blev der talt tysk, men Heinrich talte også dansk med sin mor, og hans far havde lært sig dansk under sit embede i Haderslev.

Heinrich og hans bror er uddannede som lærere på seminariet i Haderslev, og flyttede derefter til Flensborg, hvor de fik arbejde på en skole. Heinrichs kone, Marie, er fra en tysk familie i Padborg og datter af en embedsmand ved jernbanen. Ligesom Heinrich kan hun og resten af familien tale både tysk og dansk.

Familiens politiske standpunkt

Selvom I således er tyskere, taler tysk til daglig og holder tysk avis, er I ikke enige i den tyske administrations hårde politik over for de dansksindede, hvor mange danske familier chikaneres. I skolen oplever I, at flere af de ældste elever fra danske familier bliver sendt på efterskoler i Danmark. Dette har i visse tilfælde ført til udvisning af forældrene. Jeres ældste datter, Anke, i 6. klasse er meget vred over, at hendes veninde, som er fra en dansk familie, får dårlige karakterer hele tiden, selvom hun er en af de dygtigste i klassen. Anke har lyst til at sige det til klasselæreren, men er bange for at det vil stille hele familien i et dårligt lys, da hendes far og onkel jo også er lærere på skolen, så hun tier.

Familien under Første Verdenskrig

Under krigen (Første Verdenskrig 1914-1918) var flere mænd i familien i tjeneste for den tyske hær på Vestfronten i Frankrig. Fordi I også taler dansk, blev I her gode venner med mange dansksindede slesvigere. I støttede ikke krigen og kan ikke lide

udviklingen i Tyskland med stigende uro, arbejdsløshed, varemangel og hungersnød.

Heinrichs mors gren af familien, som bor på landet ved Haderslev, har sendt pakker med flæsk og brød til dem, men alligevel var det svært at få mad nok på bordet under krigen. I var nær ved at miste den yngste datter, Helene, på 8 år, da hun blev syg under "kålrebivinteren" i 1916-17 (en særlig kold vinter, hvor høsten var slået fejl, og der udbrød hungersnød i Tyskland).

Selvom det går bedre i Tyskland nu, er der stadig stor arbejdsløshed og knaphed på mad, og inflation gør, at jeres penge ikke er så meget værd som før. I hører om meget bedre forhold i Danmark og det kan godt få jer til at overveje, om det kunne være en god idé at stemme for at tilhøre Danmark.

Familiens søn

I har aldrig rigtig diskuteret politik i familien, men nu er jeres søn, Friedrich, på 13 år begyndt at stille spørgsmål. I skolen har han lært, at Slesvig og Flensborg er tyske områder, men nu har han fundet nogle flyveblade på både tysk og dansk, der siger at Slesvig og Flensborg historisk set er danske og derfor skal tilhøre Danmark. Han ville egentlig spørge sin historielærer, om hvad der er rigtigt, men det har I bedt ham lade være med.

Afstemning – dansk eller tysk?

Den 14. marts skal I stemme for om Flensborg skal høre til Tyskland eller Danmark.

I er i tvivl, om I tør tro på at der faktisk er bedre forhold økonomisk og materielt i Danmark, og om I overhovedet kan få arbejde i danske skoler? Måske er det bedre, at I bevarer jeres tyske identitet og tror på at Tyskland snart vil rejse sig økonomisk, politisk og kulturelt, således at I kan fortsætte med det liv, I kender?

Opgave 1: Skolelærerfamilien Schnell

Se nu på plakaterne og diskutér:

- Hvad forestiller plakaterne? Hvad er plakaternes budskab?
- Hvilke argumenter bruger plakaterne? Del dem op efter argumenter om økonomi og leveforhold, historie, familie og fædreland.
- Hvordan tror I, at familien Schnell har tænkt om plakaterne? Hvordan tror I, at det har påvirket dem til at stemme dansk/tysk?

Hvad taler for at I skal stemme for Tyskland?	Hvad taler for at I skal stemme for Danmark?

Opgave 2: Skolelærerfamilien Schnell

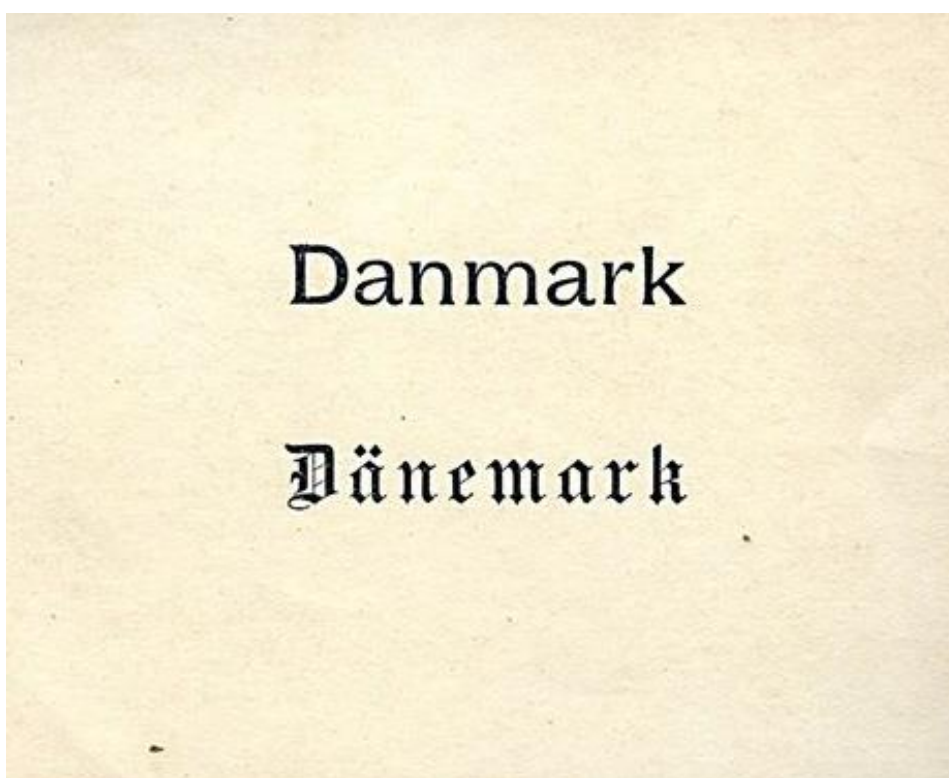
Når I har besluttet jer for, hvad I vil stemme, skal I skrive en tale, som I skal fremlægge for de andre fra talerstolen. I skal lade som om, I er familien Schnell. Talen skal holdes på dansk.

Stikord:

- Kære alle
- Lad mig give to grunde til, at vi stemmer dansk/tysk...
- Flensborg har altid været en ren dansk/tysk by, og derfor...
- Vi er bekymrede for vores fremtid og vi mener, at Danmark/Tyskland er bedst til...
- Vores børn har oplevet... /Vi er bekymrede for vores børn, derfor stemmer vi...
- I Danmark/Tyskland er der høj arbejdsløshed, men i Danmark/Tyskland kan alle, der vil, finde arbejde. Derfor...
- I Danmark/Tyskland kan vi...
- Vi skal ikke lade politikerne og de riges fjendskab splitte os ad. Vi vil ikke stemme fordi...
- Derfor stemmer vi dansk/tysk!

Skriv jeres tale her:

Stemmesedler

Litteratur til Isenkræmmerfamilien Jepsen:

Andersen, Morten: *Den føjte grænse. Slesvigs deling og genopbygning 1918-1933*, Historisk samfund for Sønderjylland: Aabenraa (2008)

Becker-Christiansen, Henrik: *Byen ved grænsen: Tønder 1920-1970*, Institut for Grænseregionsforskning: Aabenraa (1993)

Hansen, Hans Schultz et al.: *Sønderjyllands Historie efter 1815*, bind II, Historisk Samfund for Sønderjylland: Aabenraa (2009)

Møller, Anders Monrad: "Toldkontrol og grænsebevogtning", i red: Becker-Christensen, Henrik, *Grænsen i 75 år*, Institut for Grænseregionsforskning: Aabenraa (1995) s. 44-65 *Litteratur til*

Litteratur til Husmandsfamilien Sönnichsen:

Adriansen, Inge (2006): "Hjemmefronten – træk af hverdagslivet", i Adriansen og Schultz Hansen (red.) *Sønderjyderne og Den Store Krig 1914-1918*, Museum Sønderjylland: Aabenraa (2008), s. 143-176.

Bøgh Andersen, Niels: *Fiskersøn fra Aventoft*, Gyldendal: Haslev (1980)

Christensen, Steffen Lind: "Levevilkår i Sønderjylland under 1. verdenskrig" på *danmarkshistorien.dk*. 25.09.2019, <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/leveilkaar-i-soenderjylland-under-1-verdenskrig/?fbclid=IwAR1TfpRhCbGoQBumgA0z41Ixf-iGEe9iMsbLuzy-70CzE68vNVVioxDXVdY>

Schultz Hansen, Hans: *Danskheden i Sydslesvig 1840-1918*, Historisk Samfund for Sønderjylland: Aabenraa (1990)

Steg Jepsen, Kristian: *De blakkede*, Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig: Flensborg (2002)

Thomsen, Merete Bo: *Dansksindede i udvalgte sydslesvigske landdistrikter – nationale praksisser 1919-1933*, Forskningsafdelingen: Flensborg (2018)

Litteratur til arbejderfamilien Andresen:

Adriansen, Inge: "Hjemmefronten – træk af hverdagslivet", i Adriansen og Schultz Hansen (red.) *Sønderjyderne og Den Store Krig 1914-1918*, Museum Sønderjylland og Historisk Samfund for Sønderjylland: Aabenraa (2006), s. 143-176.

Christensen, Steffen Lind: "Levevilkår i Sønderjylland under 1. verdenskrig" på *danmarkshistorien.dk*. 25.09.2019, <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/leveilkaar-i-soenderjylland-under-1-verdenskrig/?fbclid=IwAR1TfpRhCbGoQBumgA0z41Ixf-iGEe9iMsbLuzy-70CzE68vNVVioxDXVdY>

Fink, Troels: *Båndene bandt. Forbindelsen over Kongeåen 1864-1914*, bind II, Institut for Grænselandsforskning: Vojens (1999)

Thomsen, Merete Bo: *Dansksindede i udvalgte sydslesvigske landdistrikter – nationale praksisser 1919-1933*, Forskningsafdelingen: Flensborg (2018)

Schultz Hansen, Hans: *Danskheden i Sydslesvig 1840-1918*, Historisk Samfund for Sønderjylland: Aabenraa (1990)

Litteratur til skolelærerfamilien Schnell:

Becker-Christensen, Henrik (2009) "Fra mod hinanden, til med hinanden" i red: Hansen, Hans Schultz et al.: *Sønderjyllands historie efter 1815*, bind II, s. 292-300 Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland

Eskildsen, Claus (2009) "I opdragelsens tjeneste før og efter 1920" i red: Adriansen, Inge et al., *Sønderjysk Skolemuseum – Årsskrift 2009*, nr. 5 Gråsten: Sønderjysk Skolemuseum og Museum Sønderjylland

Holdt, Jens (1960) "Johannes Tiedje 1879-1946. En tysk grænselandspolitiker", i red: Hvidtfeldt, Johan et al.: *Sønderjyske Årbøger*, årg. 71 nr. 2 Ravn, L.S. (1981) *Træk af folkeskolens historie i Nordslesvig 1864-1920* Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland.